

Skibsfarten ved »Graugaard« i forrige århundrede.

Af fhv. gdr. Magnus Odgaard.

Denne skibsfart tror jeg er af meget gammel oprindelse, det er sikkert een af de handelspladser, hvor de gamle limfjordskåge gik ind og drev byttehandel, som det omtales i Hugo Mathiasens bog »Limfjorden«.

Der har jo været drevet handel - skuddefart her i mange, mange år, måske så langt tilbage til da kirketiende blev indført af biskop Asser omkring år 1100.

Disse afgifter blev jo betalt med korn eller lignende, som mange af de senere afgifter såsom konge- og præstetiende, samt okse- og flæskeskat til hæren, hvad var vel mere naturligt end, at man brugte Søvejen, som var en meget vigtig færdselsåre på denne tid.

Indskibningen ved Skibstedgaard ved jeg ikke, hvor omfattende har været; men den er nok bleven fortrængt af Doverodde, som var lettere for sejladsen. I det 18. århundrede var Styvelbæk i følge Pontoppidans Danske Atlas Thyholms bedste og almindeligste losse- og ladeplads, men efter Aggertangens gennembrud 1825 blev den uden betydning.

Det var måske de 2 store hovedgårde »Helligkildegård« og »Hindsels«, der har bevirket, at Styvelbæk blev så vigtig en losse- og ladeplads, den lå jo midt imellem dem.

Det var mange tdr. korn, der kom ind i landgilde fra bøndergodset, og det er nok udskibet fra Styvelbæk til Løgstør eller Ålborg. Mange gårde blev købt fri fra godserne 1807-8, og fra den tid er skibsfarten gået mere over til Tambohuse og »Graugaard«. Her ved stranden var en god landingsplads, der var fast grund både på land og ude i fjorden, så man kunne køre med læs ud til kågen, dertil kom fjordens ringe dybde, så bølgeslag og strøm kun under storm generede arbejdet ved stranden. I 1859 blev der bygget et stort pakhushernede ved udskibningsstedet på Stenhøjgårds mark, det tilhørte et konsortium bestående af gårdmændene, Niels Odgaard, »Smerupgaard«, Anders Odgaard, »Østergaard«, Hvidbjerg, samt Niels Smed, »Engbjerggaard«, Semb. I 1860 solgte Niels Smed »Engbjerggaard«, så vidt jeg ved til sin broder, Kr. Engbjerg, og købte en gård øst for Grurup kirke, han fortsatte med at handle; men det gik vist mest over til opkøb af stude, som han rejste til Tyskland med og solgte, han havde også mærskenge, han havde lejet, og lod stude græsse der om sommeren. Man var nok blevet enige om at ophæve compagniskabet om pakhuset, for den 10. november 1860 læste man følgende annonce i Thisted Amtsavis:

Pakhuus tilsalg.

Et Pakhuus, beliggende ved Graugaard paa Thyholm, opført solid og godt i Sommeren 1859, og som rummer cirka 2000 Tønder Korn, er billigt tilsalg formedelt. Ophævelsen af et Compagni om samme.

Det bemærkes, at Stedet er en de fortrinligste Handelspladser her ved Limfjorden, saavel med Hensyn til Kadepladsen som Oplandet.

Man bedes derom snarest muligt henvende sig til mig.

Ørurup, den 6te November 1860.

V. S med.

Annonce fra Thisted Avis.

Det blev købmand Lars Olesen, Lyngs, der købte pakhuset, han boede så vidt jeg ved i Chr. Riis's gård i Lyngs (nu 1975) og drev sin købmandshandel der.

En sommerdag 1929 ville jeg gøre rent i vores timmerstou (værksted) derhjemme og besluttede at fjerne resterne af en gammel tønne, som havde stået i et hjørne der i al min tid, jeg opdagede da på et af staverne et kronemærke med årstallet 1791. Jeg fik fat i min far for at få lidt at vide om dette, han fortalte, at det var det tøndemål, som man brugte ved modtagelse af korn, f. eks. præstetiende m. m., han viste mig samtidig justeringsstemplet rundt om på enderne i samlingerne af staverne og på siden af tøndens, staven med kronemærket og årstal er bevaret. Jeg tænker mig, at i årene fra 1818 og opefter til 1835 har handelen og skibsfarten været meget lille grundet på krisen efter statsbankerotten og overgangen til sølv-møntfoden, som fremkaldte en deflation, så mange gårde gik til tvangsauktion.

Det ser ud til, at der omkring krigsåret 1864 og derefter blev nogen op-sving i handelen, og farten på fjorden tiltog, man anvendte de gamle pulsvådsbåde til indskibningen, eller også man medførte både. I 1868 byggede Niels A. Mikkelsen (hedemanden) den første rigtige kåg til indskibningen.

Under og efter den franske - tyske krig 1870 tiltog handelen meget, sidstnævnte år byggede Niels Mikkelsen en kåg mere, der blev efterhånden travlhed her ved Graugaard strand.

Handelen og skibsfarten var nok på sit højdepunkt hen imod 1882, da jernbanen kom. De fleste fartøjer, far kunne huske, som lå her på een gang, var 11 stykker i alt. Den første, som far kunne huske omtalt, der handlede med korn, var gårdejer Knud Sloth, »Sandhøjgaard«, det var min

farfar Lars Odgaard, »Graugaard«, der drøftede dette sammen med gårdejer Lars Olesen, Hvidbjerg (1975 Anders Madsens gård) - han havde været karl hos Knud Sloth, det var omkring 1840. Senere blev det gårdejer Niels Odgaard, »Smerupgaard«. Han drev en omfattende handel både med husdyr og korn, købte hovedsagelig de teglsten, der kom ind her ved Graugaard, og undertiden også en ladning tømmer fra Norge. Teglsten fik han fra Sdr. Hede Teglværk, og af Bracht på Hostrup Teglværk, de gule sten fik han fra Smith Lemvig, han kunne også gå købmændene i bedene ved at byde ind ved tømmerauktioner. De norske skippere sejlede med tømmer og brædder for egen regning og solgte det ved auktion på de forskellige landingspladser: Graugaard, Tambohuse, Lemvig m. fl.

Niels Odgaard var respekteret som handelsmand langt ud over sin egn.

Bach, Vestervig, handlede med tømmer her, det var i regelen svensk tømmer, den eneste der fik svensk tømmer her, og det kom fra svensk fartøj. Så var der købmændene: Lars Olesen, Lyngs, Bertil Villadsen, Hvidbjerg. Tre gange om året kom der skib til dem fra København, det var Poulsen på fartøjet »Cort« med kolonialvarer, såsom svedsker, figner, gryn, kaffe, edike, candis og en fustage med puddersukker ca. 1700 pund, 4-5 fade brændevin, manufakturvarer og lignende m. m. De fik jo også varer fra Limfjordsbyerne, særlig Ålborg.

Husm. Gregers Jensen, Smerup, havde udskænkning af spiritus og kaffe i pakhuset ved indlevering af præstetiende. Det varede to dage, præsten gav leverandørerne kaffe med brød eller en snaps efter ønske, pastor Lind selv gik op til Graugaard og fik en kaffepunch. Flere mænd blev i pakhuset til langt ud på natten, måske endog natten over, de handlede, spillede og drak lidkøb, der var almindeligvis et værre leben. Kornet til præsten blev udskibet til konsul Schou, Struer, et år hentede skipper Andreasen, Nibe, dog kornet, som antagelig gik til Ålborg. Hver sommer blev der losset mange tusinde tørv. Omkring 1875 begyndte der at komme kunstgødning ind her, og ligeledes kraftfoder, kokuskager og senere hørfrøkager.

Ind- og udskibningen hørte under »Graugaard«.

Lars Odgaard og hans svoger forestod arbejdet, efterhånden blev Anders Fomsgaard den, der ledede arbejdet; men Lars Odgaard holdt altid en fører karl, der kunne klare andenpladsen bl. a. Laust Højbjerg, han var fra Lyngs - men fik landejendom i Styvel, han var vist i Graugaard i 3 år, det var sidst i tredserne, måske omkring 1870.

Priserne for ind- og udskibningen var:

75 Øre for 1000 sten, 5 Øre for 1 td. kartofler, 1 td. korn 4 Øre,
1 oksehoved brændevin 66 Øre (den vejede ca. 500 pund), 4 kr.
for 10.000 tørv, 1 td. kul 10 Øre, 1 møllesten 1 kr. pr. stk. (de
var nemlig meget vanskelige at arbejde med i de små kåge).

Af skippere, der kom her til Graugaard, kan nævnes: Foldager med sin Hostrup galease, der lastede 75.000 tørv - Søgaard fra Løgstør hentede

korn og kartofler - Jens Madsen, Struer, sejlede for T. V. Jensen, Struer, og konsul Skov, og Jens Lund også for købmændene i Struer. Chr. Drejer sejlede for Trap Bach i Nykøbing M. Så var der Kr. Pejter og Jens Støvring, Anders Baun, Niels Chr. Pedersen, Thisted, Jens Madsen, Jegindø, skipper Leffers fra Nykøbing med sin to-mastede hollænder. Man kaldte ham den flyvende hollænder, fordi han sejlede gennem Thyborøn Kanal i stormen en gang, en meget vanskelig sejlads. Han havde kone og barn med, der var gode og hyggelige kahytsforhold om bord, det var i 80erne, han var her med kul fra England. I 1883 den 18. marts kom den største sejler, far kunne huske, nemlig en tysk to-mastet kuf fra Bremen med kul. Besætningen var tysk. Skipperen klarede selv sejladsen ind i fjorden, det var ikke almindeligt for udenlandske skippere - Anders Fomsgaard havde ventet at tjene en daler som lods.

Af norske skippere kan nævnes: Gitmark og Ole Olesen, Lillesand, Brødrene Salvesen, Arendal, Svenningsen vist fra Kristianssand, P. Bertelsen og Tobias Ariansen fra Mandal. Min far Kr. Odgaard, »Graugaard« begyndte i 1875 med at føre den ene kåg, da der var gået nogle år, blev det nok min far, der tog den værste tårn. Anders Fomsgaard var født i 1823 og således ikke helt ung mere, men jeg tror nok, han var første mand ved arbejdet dernede på ladepladsen, også efter at min far overtog »Graugaard« i 1884, så ladepladsen kom til at sortere under ham.

Søfolkene fik proviant af forskellige slags bl. a. brændevin og fårekød (saltet), der var jo krohold på gården, det skal jeg ikke omtale her.

Eksempler på skibe, der har lossen eller lastet ved Graugaard eller Tambohus:

Klareringer ved Thisted toldsted iflg. THISTED SKIBSLISTE i Thisted Amtsavis, årgang 1884:

Indgået:

- 26/4 Slup FORENINGEN, R. Salvesen, fra Norge med trælast som lossen ved Graugaard.
Udgår 29/4 med kornvarer. Til Norge.
- 28/4 Slup IDA, G. Rohmand, fra Sverige med trælast, som lossen ved Graugaard. Udgår 30/4 til Sverige i ballast.
- 3/5 Slup »BIEN«, G. Tobiasen, fra Norge med trælast, som lossen ved Graugaard.
- 1/6 Slup MAGNETEN, P. M. Bugge, fra Norge med trælast, som lossen ved Graugaard.
- 1/6 Slup FORENINGEN, R. Salvesen, fra Norge med trælast, som lossen ved Graugaard.
- 11/6 Jagt DEN GODE HENSIGT, G. Gitmark, fra Norge med trælast, som lossen ved Tambohus.
Den 13/6 er der annonce om auktion over skibets last.
- 12/6 Slup TORDENSKJOLD, H. Abrahamsen, fra Norge, med trælast, der lossen ved Tambohus.

Dette er kun enkelte eksempler baseret på tilfældige udsnit af skibslisterne i avisen 1884. Det er oplysninger, som velvilligt er tilstillet mig af toldinspektør R. Svalgaard, Thisted.

Nogle år efter at man var gået over fra mål til vægt, indtraf der en lille episode, som der så ofte gjorde af forskellig slags.

Det var ved udskibning af havre, som Niels Odgaard, »Smerupgaard«, havde solgt til købmand T. V. Jensen, Struer. Gårdejer Kr. Normark, Smerup, der skulle levere et læs, havde fået kornsækkene anbragt i kågen og var selv med, da far stagede ud til fartøjet, hvor skipper Jens Madsen,

Struer, og f. v. Jensens gårdskarl tog imod og vejede ind, eftersom kornet kom om bord. Kr. Nordmark havde selv vejet havren af i mindre portioner på en bismervægt, så det passede med det kvantum, han havde solgt til Niels Odgaard. Da man var færdig med vejningen, og det viste sig, at der manglede nogle pund, råbte Normark op fra kågen: »Æ kuer er min, det ska' tebåg, mi vætt pa'ser, I snydere.« Efter nogen snak frem og tilbage blev min far udset til at kontrollere vægten - det viste sig, at der var en lille fejl, som så blev rettet.

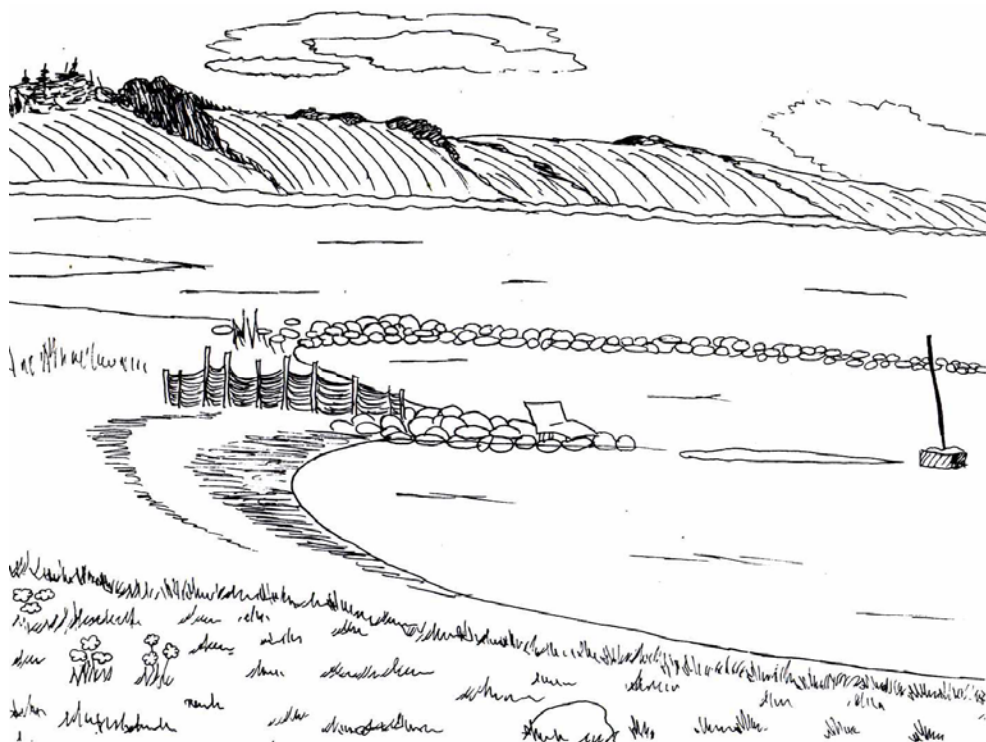
Havren blev vejet om, og Normarks vægt stemte (han havde ikke nogen tiltro til decimalvægten, som han ikke havde kendskab til).

Da far med Kr. Normark om bord stagede bort fra fartøjet, råbte gårdskarlen ned til dem: »Så skal den mand have tak, der gålet så højt fra morgenen af.«

Normark gav igen med banden: »Kjeltringspak, I skulle arresteres!«

Jeg må også her henvise til artikel af proprietær J. Sloth Odgaard, »Nørre Ullerupgaard«, Sennels i Historisk Årbog for Thisted Amt Vil bind (1935 - 37, side 303).

Magnus Odgaard.

Ved Graugaard Fjord.